

A nagyvitorla-traveller

Nem egyszerű e téma taglalásánál megtalálni a megfelelő kezdőpontot: honnan is induljunk el a traveller ismertetésénél, hiszen rengeteg változata, minőségi kategóriája létezik az egyszerű, túraszintű megoldásoktól a profi verseny felszerelésekig. Legalább annyi, ahány alkalmazási cél és felhasználói igény megfogalmazódik a különböző felkészültségű és szándékú vitorlázó részéről. Mindenesetre e lap hasábjain talán nem kell annál a gyakran elhangzó laikus megközelítésnél kezdeni, hogy a traveller állíthatósága azért van, hogy félre lehessen tolni a kajütlejárat útjából.

Ma már a legtöbb gyártó úgy állítja össze traveller kínálatát, hogy az a gyári – általában legegyszerűbb – konfigurációból kiindulva továbbfejleszhető legyen, így látszólag könnyű dolguk van azoknak, akik a stabilan beépített alapelemek (pld. sín) megbolygatása nélkül akarnak túrahajójukból versenyzésre is alkalmas traveller-rendszert kialakítani. A dolog mégsem ilyen egyszerű. A túracélra kialakított rendszerek sínjei általában nem alkalmasak komoly travellerekhez, így azt mondhatjuk, a kérdés már a rendszer vagy a gyártmány kiválasztásakor eldől, hogy abból mit lehet kihozni. Próbáljuk meg kategorizálni a rendszereket:

Traveller-rendszerek túrázási célra

Jellemzők: A sín profilja általában X alakú vagy ahhoz közeli forma. A kocsi általában 4 műanyag görgőn fut szabadon, két állítható sínstopper között. A síneket kétoldalt műanyag sínvég zárja le. Jobb felfekvést és könnyebb mozgást eredményez, ha a kocsi négy helyett 6 görgőn fut a kocsi. A terhelés alatti állítást méginkább megkönnyíti, ha a műanyag görgős helyett acélcsapágyas kocsit használunk. Ez utóbbi már csaknem versenyzésre alkalmas megoldás. Hátránya azonban, hogy az acélcsapágy az alumínium sínt intenzív használat és nagy erőhatások mellett előbb-utóbb elkoptatja. (tipikus túracélú „alap” traveller-rendszer a német Pfeiffer kínálatából)

Továbbfejlesztés:

Tengeri vitorlásokon és túraversenyzéshez már indokolt a traveller folyamatos, kötéllel történő állíthatósága is, mivel terhelés alatt a stopper helyzetén közvetlen emberi erővel már nemigen lehet változtatni. Ezt a rendszer kiegészítő elemeinek hozzáadásával érhetjük el, amely kötelekből, fordítócsigákból és klemmekből áll. Ha a legénység egy tagját a traveller helyzetének szabályozására állítjuk rá, az hasznosabb lehet egy erős, póffős szélben, mint a nagyvitorla „sottolása”.

A köteles állítás lehet kettes, hármas vagy négyes áttételű. A módosításhoz a sínvégeket mindenképpen csigás végekre kell lecserélni. A kocsit nem szükséges lecserélni, arra a kiegészítők (fordítócsiga, klemm, kötélindítófül) általában minden márka választékában megtalálhatók. Túra-jellegű traveller rendszerekhez ritkán kapható

csapágyas fordítócsiga, ezért az állítás áttételét nem érdemes túlságosan erőltetni, hiszen a csigákon fellépő súrlódás az áttétel hatását jelentősen lerontja. Az átlagos balatonai hajóméreteknél (28-30 láb) az 1:2 áttétel megfelelő.

Nagyobb, főleg tengeri hajóknál a kocsiállítás már általában csőrítő segítségével történik. Itt viszont felesleges a csapágyas csiga alkalmazása, mivel a fellépő nagy erők következtében a csapágyazás hatása úgyszemint érvényesül.

Szélső állításnál a traveller állítókötélnek szabályozása és rögzítése a sínvégre szerelt klemmekkel történik, nagyobb hajók esetében, ahol az állításhoz csőrítőt is igénybeveszünk, ott fallstopperben. Ekkor a kocsihoz kiegészítésként csak a fordítócsiga kerül. A kötélt a sínvégcsgira füléről indul. Ez a variáció előnyösebb a középen állíthatóhoz képest, mivel így a traveller helyzetének szabályozása a decken ülő legénység által is elvégezhető a kormányos munkájának zavarása nélkül.

Természetesen arra is van mód, hogy a traveller állítókötélét szélső megfogás esetén ne a sínvégcsgigára szerelt klemm-ben rögzítsük, hanem a klemm a deckre kerüljön, ahol jobban kézre esik a kezelőnek. Ekkor azonban függőleges állású fordítócsigát kell alkalmazni, mely a deckre felvezeti a kötelet.

Függőleges sínvégcsigát nem mindegyik gyártó kínál, de ezt meg lehet oldani a travellersíntől függetlenül is a deckre szerelve, vagy a hajó adottságainak megfelelően másképp.

Egyéb lehetőségek

A travellersín kiszerezhetősége:

Ha a hajó használata során a túrázás a meghatározó, kisebb hajók esetében nincs is szükség a traveller-sín állandó jelenlétére. Megtehetjük, hogy kiszerezhetővé tesszük a sínt. Ehhez egy keményfa hidat kell készítenünk, mely a sín alátámasztására szolgál. A fa áthidaló hosszát a kokpit két ülése közötti távolság határozza meg. Az ülésekre kell ugyanis felerősíteni kétoldalt azt a fészket, melybe rögzíthető az áthidaló. A fészkek készüljen rozsdamentes acélból, alakja a kockához közeli doboz, melynek felső és a kokpit belseje felé néző oldala nyitott. Ebbe fekdjön bele a fa áthidaló, a lehető legkisebb kotyogással. Az áthidaló rögzítésére egy kellően erős acél stiftet használhatunk, mely könnyen ki- és beszerelhetővé teszi a sínt. A sínt a fa áthidalóra kell felerősíteni. Mivel általában hosszabb sínt használunk, mint a kokpitülések közötti távolság, ezért a sín konzolosan némiképp túlnyúlhat az alátámasztón. A fészkek rögzítésének helyéül keressünk az oldalfalon egy kellően vastag és erős felületet vagy néhány réteg műgyanta laminátummal erősítsük meg a felerősítés környezetének belső oldalát. A sín kiemelésével kényelmesebbé válik a kokpit használata a kikötőben is.

A traveller kocsi megkettőzése:

Előfordulhat, hogy látszik elégségesnek a traveller teherbírása. Ez előállhat akkor, ha például egy tavi használatra épült hajó a tengerre kerül, az árbócot és a vitorlát nagyobbra cseréljük, vagy éppen a hajóépítő méretezte alul a travellerrel (ilyen is előfordul).

Ha a sín kellőképpen erősnek látszik, csak a kocsi gyenge, összeköthetünk két egyforma kocsit egy híd segítségével. Ilyen összekötő elemet a márka szerinti gyártótól is beszerezhetünk, de házilag is elkészíthető. Célszerű abban az

esetben is két kisebb kocsit összekötve alkalmazni, ha a sín vertikálisan hajlított. Ezzel csökkenthető az íven történő befeszülés esélye.

Traveller-rendszerek versenyzési célra

Mindenekelőtt tisztázzuk, hogy az itt ismertetett megoldások teljesen alkalmasak túrahajózási célra is, „vitorlázhatóbbá”, jobban kezelhetővé és gyorsabbá teszik a hajót. Természetesen anyagi megfontolások is közrejátszhatnak abban, hogy mégsem ezeket a viszonylag drága felszereléseket használják a túrahajók többségén. Aki azonban komolyan gondolkodik a vitorlázásról és elégséges tapasztalatot gyűjtött ahhoz, hogy érzékelje a minőségi különbségeket, előbb-utóbb ezekre a finomabb szerelvényekre cseréli le a meglévőket.

A versenyre alkalmas traveller-rendszerek közös jellemzője a kétsoroson, körbefogó golyókon futó kocsi és az ehhez alkalmas, általában a „H” alakhoz közelálló sínkeresztmetszet. Természetesen a rendszer többi csigája is csapágyazott.

A kocsi olyan könnyedén szalad a sínen, hogy a legkisebb pöccintésre végigfut azon. Ennek akkor van jelentősége, amikor hatalmas húzóerő feszül a travelleren, mégis viszonylag könnyű az állítása. Ezek a kocsik természetesen mindig köteles állításúak, ennek részleteire már kitértünk a túraszerelvények ismertetésekor.

A travellererek a legtöbb gyártó kínálatában tetszés szerint felszerelhetők különféle kiegészítőkkel. A képen látható Ronstan-Frederiksen alapkocsi furatainak helyére könnyen felcsavarozható a kiegészítő fordítócsiga vagy ugyanez klemmel, vagy dupla fordítócsigával.

Egyre ritkább, hogy különféle módon felszerelt travellerereket kapjunk, a gyártók inkább a vevőre bízzák a traveller kialakítását. Ez nagy előnyt jelent, ha alapkészletünket továbbfejlesztjük.

Hasonló profilúak a sín szélén elhelyezkedő sínvégelemek. Ezekre is felszerelhetünk ugyanúgy fordítócsigákat (szimplát, duplát vagy fülescsigát) klemmel vagy anélkül, aszerint, hogy a számos elrendezési variáció közül melyiket választjuk.

A versenyszerű travellerereknél már szóba jöhetnek a nagyobb áttételek, itt ugyanis csapágyas csigákon keresztül mozog az állítókötél, szinte súrlódás nélkül. A képen látható dupla fülescsiga 1:4 áttételt tesz lehetővé. A travellerre dupla fordítócsiga szükséges.

A túraváltozatnál elmondottak azonban itt is érvényesek. Lehetőleg a szélső kötélrögzítést válasszuk, hogy mentesítsük a kormányost a traveller-állítás feladata alól.

További lehetőségek

Forgótalpas schottkezelés

Bármilyen méretű versenyhajón hasznos lehet a forgózsámolyra vagy forgótalpra szerelt alsó schott-csiga. Ez ugyan a travellernek nem közvetlen tartozéka, de a rendszernek feltétlenül része, és a többi összetevőnek is illeszkednie kell ahhoz, ha ilyet alkalmazunk. Természetesen a hajó kokpitjának kialakítása határozza meg, hogy lehetőség van-e forgótalp elhelyezésére. Ezt nem a méretek határozzák meg, ugyanis a 470-es jollén ugyanúgy megtalálható, mint a Nemere II 75-ös cirkálón. Nagy előny a kormányos számára, ha a nagyvitorla behúzókötele mindig állandó helyen van és könnyen a megfelelő irányba fordítható.

Felezős schott

Kifejezetten a versenyzők számára kifejlesztett szabadalom, mára azonban már polgárjogot nyert a túrahajózásban is. Lényege abban áll, hogy a nagyvitorla schottjának mindkét szabad vége a rendszer utolsó csigáján jelenik meg. Természetesen ez duplacsiga. Ha csak az egyik szarát húzzuk, kétszeresére növeljük az áttételt, tehát nagyobb erőt tudunk kifejteni. Mindkét szarát kézbe kapva pedig sokkal gyorsabb a vitorla állítása, igaz, ekkor nagyobb erő szükséges. Egy hátszélbója utáni fellúvolásnál azonban felbecsülhetetlen szolgálatot tesz, azzal hogy a hajót igen gyorsan menekész állapotba hozza cirkálószakaszban is.

A különféle áttételű (1:2/1:4, 1:3/1:6 és 1:4/1:8) kialakításokhoz szükséges általában egy speciális csiga, de az alsó főcsiga mindenképpen az. Ennek a klemmje egy recésfalú kapuval két részre van osztva, így a klemmpofák egyenként is képesek egy-egy kötélszár rögzítésére.

A felezős rendszerekhez kapható forgóalp is dupla csigával és osztott klemm-házzal, akár racsnis kivitelben is. Ennek segítségével már hagyományos csigákból is összeállíthatók felezős schott-rendszer felső csigái.

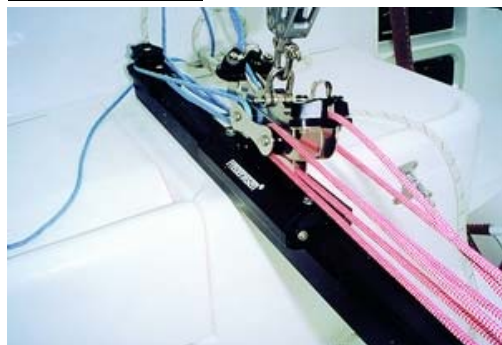
Nagyhajós travellerek

A Balatonon ritkán fordul elő olyan hajó, melynél a nagyvitorla schottot csörlőzni kellene, bár ma már óvatosan kell bánni az efféle kijelentésekkel is.

A kb. 40 láb feletti hajóknál már mindenképpen csörlő szükséges a nagyvitorla állításhoz. A kötelek hihetetlen fejlődése az utóbbi években lehetővé tette, hogy ne komplikált áttételekkel, mindössze egy szoló, végtelenített kötél fogja a boom-ot. Ehhez igazodnia kell a travellernek, így ezek kissé másfélék. A boom-tól lejjövő két kötélvezetést kétfelé továbbítják az oldalfedélzeten levő csörlőkhöz. A schott így a hajó bármelyik oldalán kezelhető. A traveller és a schottcsigák kapcsolata igen komoly megoldást kíván, ahogy az a képen is látható.

Automata traveller

A traveller állításánál - különösen kis létszámú legénység esetén - a legnagyobb gondot az okozza, hogy forduláskor a kocsi állítókötélnek negatív szarát el kell engedni, ha a kocsi a „lúvba” volt húzva, azaz a középálláshoz képest a lúvoldalhoz állt közelebb. És ez nem ritka eset, a legtöbb hajóval csak ebben a traveller állásban lehet élesen cirkálni.

Ezt a mozdulatot, a traveller állító lee-szarának klemmből való kiemelését lehet megspórolni az automata traveller alkalmazásával. Működési elve igen egyszerű: a kocsin egy csuklósan billenő keretre vannak szerelve az állítókötél klemmjei. Amikor a fordulás utáni lúvoldalon az állítókötelt megfeszítjük, az átbillenti a csuklós szerkezetet, ekkor a leeoldali kötélvezetést a klemmből kiemelődik és szabaddá válik. E

működési elvnek van néhány módosított változata, de lényegileg a működési elv azonos.

Hátránya, hogy csak középső traveller állítás esetén alkalmazható, annak hátrányaival, melyet már említettünk.

Traveller gyártók és hazai beszerzési lehetőségek

Az alábbiakban felsoroljuk azokat az ismertebb traveller márkákat, melyek Magyarországon beszerezhetők:

Márka	ország	a szerelvény jellege	forgalmazó	további információ
Harken	USA	Y, PV, TT, TV	Waterlife	www.waterlife.hu
Lewmar	angol	PV, TT, TV	Fűke Yacht	www.fukeyacht.hu
Ronstan	ausztrál	Y, PV,	Jóhajó	www.johajo.hu
Barton	angol	Y, BT, TT	Pallás Vízisport	www.pallasvizisport.hu
Viadana	olasz	Y, BT,	Maritime	www.maritime.hu
Pfeiffer	német	BT, TT	Marina Yacht Sport	www.marina.hu
HS	német	Y, BT	Marina Yacht Sport	www.marina.hu
Frederiksen	dán	Y, PV, TV	Marina Yacht Sport	www.marina.hu

Y - yolle

BT – tavi túrázás

BV – tavi túraverseny és klubsintű versenyek

PV – pályaversenyek tavon és tengeren

TT – tengeri túrahajók

TV – tengeri versenyhajók